

บทที่ ๑

อำนาจฟ้อง เป็นของบุคคล

อำนาจฟ้อง เป็นสิทธิอย่างหนึ่งของบุคคล ซึ่งมีบทบัญญัติของกฎหมายรับรองเอาไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้มนุษย์มีความเจริญพัฒนาก้าวไปไกลกว่าในสมัยที่ยังอยู่รวมกันเป็นเผ่า หรือกลุ่ม ซึ่งในสมัยนั้นมนุษย์ยังไม่รู้จักบัญญัติกฎหมายออกใช้บังคับสิ่งที่มนุษย์สมัยนั้นใช้บังคับกันก็คือการใช้กำลังบังคับกันเอง แต่ในสมัยปัจจุบันเห็นว่าการใช้กำลังบังคับกันนั้น เป็นเรื่องที่น่าเดียดเย้ย และไม่ให้ความยุติธรรมอย่างแท้จริง เพราะความยุติธรรมขึ้นอยู่กับผู้ที่มีกำลังมากกว่าหรือมีสมัครพรรคพวกมากกว่า ดังนั้นเมื่อมนุษย์เจริญการรวมกลุ่มก็มาก การพิพาทระหว่างบุคคลก็เกิดมีมากขึ้นถ้าหากปล่อยให้มีการใช้กำลังบังคับกัน ก็จะทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยแก่สังคม มนุษย์จึงได้ออกกฎใช้บังคับในสังคมให้ทุกคนปฏิบัติตาม ถ้าบุคคลใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎนั้น ก็จะต้องมีการฟ้องร้องกันยังหน่วยงานที่มีหน้าที่วินิจฉัยคดีพิพาทที่เกิดขึ้น และบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้น โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ทำหน้าที่เพื่อหลีกเลี่ยงการที่จะให้คู่พิพาทบังคับคดีกันเอง กฎที่ใช้บังคับนั้นก็คือกฎหมายนั่นเอง กฎหรือกฎหมายก็คือข้อบังคับที่ออกมาใช้บังคับความประพฤติของมนุษย์ในสังคม และหน่วยงานที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทนั้นปัจจุบันก็คือ ศาลสถิตยยุติธรรม จึงเห็นได้ว่าอำนาจฟ้องนี้เป็นอำนาจของบุคคลเท่านั้น ลี้ตัวหรือสิ่งอื่น ๆ ย่อมไม่เข้าใจถึงสิทธิหน้าที่และการฟ้องคดีได้เลย

บุคคลนี้ยังแบ่งแยกออกเป็น

๑. บุคคลธรรมดา (Natural Persons) ได้แก่บุคคลทั่วไปเริ่มมีสภาพบุคคลตั้งแต่เมื่อคลอดแล้วรอดอยู่เป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕

ปัญหาทารกในครรภ์มารดาหากเกิดมามีสภาพบุคคล จะฟ้องคดีโดยอาศัยเหตุที่เกิดขึ้นในขณะ ที่ตนอยู่ในครรภ์ได้เพียงใด

ทารกในครรภ์มารดาหากเกิดมารอคอยผู้มีสภาพบุคคลก็มีสิทธิฟ้องคดีได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕ วรรคสอง ได้บัญญัติว่า "ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังเกิดมารอคอย" จากบทบัญญัตินี้ ทารกในครรภ์มารดาจะฟ้องคดีได้จะต้องปรากฏว่าภายหลังทารกนั้นได้เกิดมารอคอยผู้มีสภาพบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕ วรรคแรก นั้นเอง ผู้เขียนเห็นว่าทารกในครรภ์มารดาจะมีสิทธิตามมาตรา ๑๕ วรรคสองได้ เฉพาะกรณีที่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติรับรองไว้อีกชั้นหนึ่งเท่านั้น เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๖๐๔ ได้บัญญัติถึงสิทธิของทารกในครรภ์มารดาเอาไว้ว่า "บุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทได้ก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา ๑๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้ ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้ถือว่าเด็กที่เกิดมารอคอยภายในสามร้อยสิบวัน นับแต่เวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายนั้น เป็นทารกในครรภ์มารดาอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย" ถ้าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดบัญญัติรับรองสิทธิของทารกในครรภ์มารดาเอาไว้ ทารกในครรภ์มารดาก็ไม่มีสิทธิใด ๆ เพราะทารกในครรภ์มารดายังไม่มีสภาพบุคคล ตามมาตรา ๑๕ วรรคแรก นั้นเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๑ ฉบับที่ได้ออกเลิกไปแล้วบัญญัติไว้ว่า "ทารกในครรภ์มารดาสามารถจะมีสิทธิบางอย่างที่กฎหมายบ่งไว้โดยเฉพาะหากว่าภายหลังเกิดมารอคอย" แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ ฉบับที่ใช้ในปัจจุบันมิได้บัญญัติข้อความเช่นนี้ไว้ เพียงแต่ได้บัญญัติถ้อยคำไว้เพียงในมาตรา ๑๕ วรรคสองเท่านั้น ก็เพราะเห็นว่ากรณีใดสมควรจะให้ทารกในครรภ์มารดามีสิทธิก็จะบัญญัติไว้เป็นพิเศษดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง อีกประการหนึ่งในคดีอาญา ทารกในครรภ์มารดาไม่ถือเป็นบุคคล ผู้ใดที่ทำลายทารกในครรภ์มารดาก็มีความผิดเพียงทำแท้งเท่านั้น ซึ่งมีโทษเบาว่าการฆาตกรรมอย่างมาก และถ้าหากการทำลายทารกในครรภ์มารดาไม่เป็นผลสำเร็จโดยที่หญิงมารดาไม่เป็นอันตรายสาหัส ผู้ที่ทำลายไม่ต้องรับโทษใด ๆ เลย (ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๐๔) แต่ถ้ามหากเป็นกรพยายามฆ่าคนแล้วผู้พยายามฆ่าต้องรับโทษทางอาญาคด้วย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า

ทารกในครรภ์มารดา กับบุคคลที่มีสภาพบุคคลนั้นมีสิทธิและฐานะแตกต่างกันมาก ทารกในครรภ์มารดาไม่สามารถมีสิทธิได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาทั่วไป ดังที่มีผู้ได้ให้ความเห็นเอาไว้แต่อย่างใด^๑

สรุปทารกในครรภ์มารดาจะมีสิทธิได้เท่าที่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้นทารกในครรภ์มารดาภายหลังได้เกิดมาและรอดอยู่ จะมีสิทธิฟ้องคดีได้ เฉพาะกรณีที่ดินมีสิทธิอยู่ในขณะที่อยู่ในครรภ์มารดา เท่านั้น

๒ นิติบุคคล (Juristic Persons) ได้แก่บุคคลซึ่งกฎหมายสมมติขึ้นมา เพื่อความสะดวกในกิจการบางอย่าง เช่น ในด้านธุรกิจ เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางกิจการค้า จึงบัญญัติให้บุคคลหลายคนร่วมกันลงทุนให้ถือเสมือนเป็นบุคคลคนหนึ่งขึ้นมาต่างหากจากบุคคลที่มารวมทุนกัน เช่น ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด เป็นต้น

นิติบุคคลเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๘ ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า "อันว่านิติบุคคลนั้น จะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติทั้งหลายของประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น" แล้ว ก็สามารถแบ่งนิติบุคคลออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และนิติบุคคลตามกฎหมายอื่น

๒.๑ นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๗๒ ได้บัญญัติถึงประเภทของนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เอาไว้ว่า "จำพวกที่กล่าวต่อไปนี้ย่อมเป็นนิติบุคคล คือ

---

^๑ ยืนหยัด ใจสมุทร, "ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับทารกในครรภ์มารดา", บทบัณฑิตย, เล่มที่ ๒๘ ตอนที่ ๒, (๒๕๑๔), หน้า ๓๐๐ - ๓๑๒. และ สติชัย เล็งไธสง, "การฟ้องความ", บทบัณฑิตย, เล่มที่ ๒๓ ตอนที่ ๑, (๒๕๐๔), หน้า ๗๒-๗๓.

- (๑) ทบวงการเมือง
- (๒) วิชาอากรม
- (๓) ทางหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว
- (๔) บริษัทจำกัด
- (๕) สมาคม
- (๖) มลนิธิที่ได้รับอำนาจแล้ว

๒.๑.๑ ทบวงการเมือง (Public Bodies) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๓ ได้แก่กระทรวงและกรมในรัฐบาล เทศบาล ปกครองท้องถิ่น และประชาบาลทั้งหลาย ทั้งนี้ทบวงการเมืองจึงแยกออกได้อีกเป็น

ก. กระทรวงและกรมในรัฐบาล (Ministries and Department of the government) พิจารณาจากประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๘ ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๕ ข้อ ๓ บัญญัติว่า "ให้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้

- (๑) ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง
- (๒) ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค
- (๓) ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น"

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๒ ประกอบกับประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๘ ข้อ ๓ แล้ว กระทรวงและกรมในรัฐบาลตรงกับระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง เทศบาลปกครองท้องถิ่น ตรงกับระเบียบบริหารส่วนภูมิภาค และประชาบาลทั้งหลายตรงกับระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่เทศบาลต่าง ๆ (municipalities)

ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๐๓ ข้อ ๕ บัญญัติว่า "ให้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลางดังนี้

- (๑) สำนักนายกรัฐมนตรี
- (๒) กระทรวง

- (๓) ทบวงซึ่งสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวง
 (๔) กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะ เป็นกรม ซึ่งสังกัดสำนัก
 นายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง สำนักนายกรัฐมนตรีมีฐานะ เป็นกระทรวง
 ส่วนราชการตาม (๑) (๒) (๓) และ (๔) มีฐานะเป็นนิติบุคคล"

การจัดตั้งนิติบุคคลตามข้อ ๕ นี้ให้ตามเป็นพระราชบัญญัติ

- (ก) สำนักนายกรัฐมนตรี ผู้แทนได้แก่ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
 (ข) กระทรวง ผู้แทนได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 (ค) ทบวง ผู้แทนได้แก่ รัฐมนตรีว่าการทบวง (ปัจจุบันมีอยู่เพียงทบวง
 เดียว คือ ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ)
 (ง) กรม ผู้แทนได้แก่ อธิบดี ส่วนหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่ากรม เช่น
 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มีเลขาธิการ เป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทน เป็นต้น

กรมในรัฐบาลหมายถึงเฉพาะกรมในราชการส่วนพลเรือน^๒ เพราะในกระทรวง
 กลาโหมการจัดแบ่งแยกหน่วยราชการแตกต่างจากหน่วยราชการอื่น ๆ กล่าวคือกรมใน
 กระทรวงกลาโหมหาได้เป็นนิติบุคคลแต่อย่างใดไม่ ส่วนหน่วยงานของกระทรวงกลาโหม
 ที่เป็นนิติบุคคลก็ได้แก่ กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๐๐๕/๒๕๐๐ วินิจฉัยว่า กรมในรัฐบาล ซึ่งเป็นนิติบุคคล
 นั้นต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยกฏนั้น การจัดระเบียบราชการบริหารในกระทรวง
 กลาโหมก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยกฏนั้น กรมพลธิการทหารบกเป็นหน่วยขึ้นอยู่ใน
 กองทัพบก กรมยกกระบัตรทหารบกเป็นหน่วยขึ้นอยู่ในกรมพลธิการทหารบก หาได้จัดเป็น
 นิติบุคคลไม่ คงเป็นนิติบุคคลแต่กองทัพบกเท่านั้น

^๒ สุธรรม ภัทราคม, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, เล่ม ๑
 (พิมพ์ครั้งที่ ๔ ; กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงทองการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๓๕.

ข. เทศบาลปกครองท้องถิ่น (Local Administration) เทียบได้กับการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๘ ข้อ ๔๗ บัญญัติว่า "ให้จัดระเบียบราชการส่วนภูมิภาค ดังนี้

(๑) จังหวัด

(๒) อำเภอ"

การจัดตั้งจังหวัด ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ ซึ่งจังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ส่วนอำเภอมีได้มีฐานะเป็นนิติบุคคล (อำเภอจัดตั้งโดยพระราชกฤษฎีกา)

จังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แทน

ค. ประชาบาลทั้งหลาย (municipalities) เทียบเท่ากับการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๘ ประชาบาลทั้งหลาย ได้แก่ เทศบาลต่าง ๆ องค์การนิติบุคคลต่าง ๆ ซึ่งจัดตั้งขึ้นในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๘ ข้อ ๖๔ บัญญัติว่า "ท้องถิ่นใดที่เห็นสมควรจัดให้ราษฎรมีส่วนในกทรปกครองท้องถิ่น ให้จัดระเบียบการปกครองเป็นราชการส่วนท้องถิ่น และข้อ ๖๕ "ให้จัดระเบียบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ดังนี้

(๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัด

(๒) เทศบาล

(๓) สุขาภิบาล

(๔) องค์การบริหารส่วนตำบล"

องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๕ มีสภาจังหวัดและผู้ว่าราชการจังหวัด ดำเนินกิจการส่วนจังหวัด

เทศบาล (พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖) เทศบาลเป็นนิติบุคคล มีนายกเทศมนตรีเป็นผู้แทน เทศบาลแบ่งออกเป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร

สุขาภิบาล มีฐานะเป็นนิติบุคคล การจัดตั้งสุขาภิบาลทำได้โดยมีประกาศกระทรวงมหาดไทย สุขาภิบาลมีคณะกรรมการสุขาภิบาลเป็นผู้แทน โดยนายอำเภอแห่งท้องที่ที่สุขาภิบาลตั้งอยู่เป็นประธานกรรมการสุขาภิบาล

องค์การบริหารส่วนตำบล การจัดตั้งหรือยุบเลิกโดยประกาศของกระทรวงมหาดไทย องค์การบริหารส่วนตำบลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีคณะกรรมการตำบลเป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทน โดยมีกำนันตำบลท้องที่เป็นประธานคณะกรรมการ

๒.๑.๒ ้วัดวาอาราม (Monasteries) เป็นนิติบุคคล ประเภทที่สอง ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การจัดควบคุมวัดวาอาราม ย่อมเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับที่วางไว้ว่าด้วยกรนั้น ตามมาตรา ๙๔ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

วัดวาอารามในที่นี้หมายเฉพาะถึงวัดในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แบ่งวัดออกเป็นสองประเภท คือ

ก. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เฉพาะวัดประเภทนี้เท่านั้นที่เป็นนิติบุคคลโดยมีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้กระทำการแทน

ข. สำนักสงฆ์ มีผู้เห็นว่า^๓ เป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกับวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา แต่ผู้เขียนเห็นว่า สำนักสงฆ์ไม่เป็นนิติบุคคล เพราะสำนักสงฆ์มิได้มีสภาพเหมือนวัด ไม่มีพระประธานและโบสถ์ ส่วนมากสำนักสงฆ์จะสังกัดกับวัดอีกชั้นหนึ่งและวัดในที่นี้ยังหมายความเฉพาะวัดในพระพุทธศาสนาเท่านั้นด้วย วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทน

^๓ อนุมติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๑ ว่าด้วยบุคคล, (นครหลวงกรุง เทพนบุรี : โรงพิมพ์ของ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๓๕๑-๓๕๓.

๒.๑.๓ ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว (Registered Partnership) ไต่แก้

ก. ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๖๔ ถึง ๑๐๗๒)

ข. ห้างหุ้นส่วนจำกัด กฎหมายบังคับให้จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๗๔

ห้างหุ้นส่วน คือ บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันลงทุนร่วมกันประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อแสวงหาผลประโยชน์หรือหากำไรมาแบ่งกัน การลงทุนนั้นจะเป็นการลงทุนเป็นทรัพย์สินเงินทองหรือลงทุนเป็นกำลังกายก็ได้ การตั้งห้างหุ้นส่วนนั้นต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญ ถ้าจดทะเบียนก็เป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๒ ถ้าไม่จดทะเบียนก็ไม่เป็นนิติบุคคล แต่มีห้างหุ้นส่วนบางประเภทที่กฎหมายบังคับให้จดทะเบียนเสมอ ถ้าไม่จดทะเบียนไม่มีผลตามที่สัญญาหมายไว้ ห้างหุ้นส่วนประเภทนี้ก็ได้แก่ห้างหุ้นส่วนจำกัด (ห้างหุ้นส่วนจำกัดประกอบด้วยผู้เป็นหุ้นส่วน ๒ ประเภท คือประเภทจำกัดความรับผิด หุ้นส่วนประเภทนี้ห้ามเป็นผู้จัดการ ส่วนหุ้นส่วนอีกประเภทไม่จำกัดความรับผิด หุ้นส่วนประเภทนี้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการได้) ถ้าห้างหุ้นส่วนจำกัดนี้ไม่จดทะเบียนก็มีสภาพเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ หุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดโดยไม่จำกัดความรับผิด ห้างหุ้นส่วนเมื่อจดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน การจัดตั้งห้างหุ้นส่วนต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓

ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว มีหุ้นส่วนผู้จัดการเป็นผู้แทนตามข้อบังคับของห้างหุ้นส่วน

๒.๑.๔ บริษัทจำกัด (Limited Companies) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๑๒ บัญญัติไว้ว่า "อันว่าสัญญาตั้งบริษัทนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อกระทำกิจการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แก่กิจการที่ทำนั้น" การจัดตั้งบริษัทจำกัดต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ เช่นเดียวกับห้างหุ้นส่วนจำกัด

บริษัทจำกัดนี้มีการรวมการบริษัท เป็นผู้แทนตามข้อบังคับของบริษัท

๒.๑.๕ สมาคม (Associations) กฎหมายได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสมาคมไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓

สมาคม คือสัญญาซึ่งบุคคลหลายคนตกลงเข้ากันเพื่อทำการอันใดอันหนึ่งร่วมกัน อันมิใช่เป็นการหากำไรแบ่งปันกัน ตามมาตรา ๑๒๓๔ สมาคมเป็นนิติบุคคลตามมาตรา ๓๒(๕) มีผู้จัดการหรือบุคคลอื่นเป็นผู้แทนตามข้อบังคับของสมาคม

๒.๑.๖ มูลนิธิ (Foundations) เป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประเภทสุดท้ายตามมาตรา ๓๒(๖)

มูลนิธิ ได้แก่ทรัพย์สินอันจัดสรรไว้เป็นแผนกเพื่อบำเพ็ญทาน การศาสนา วิทยาศาสตร์ วรรณคดี หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อื่น ๆ และไม่ได้หมายค้ำกำไร (มาตรา ๔๑) จะเห็นได้ว่ามูลนิธินี้ต้องมีทรัพย์สินจากผู้ที่ตั้งโดยผู้ตั้งมีความประสงค์ใช้ทรัพย์สินของตนให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชน ไม่ว่าจะเป็นคน ศาสนา วิทยาศาสตร์ วรรณคดีหรือคนอื่น ๆ การตั้งมูลนิธิมิได้หวังกำไรหรือค่าเพื่อหากำไร ดังเช่น บริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วน ดังนั้นมูลนิธิจึงมีประโยชน์มาก

มูลนิธิมีผู้จัดการ เป็นผู้มีอำนาจทำการแทนตามข้อบังคับของมูลนิธิ

๒.๒ นิติบุคคลตามกฎหมายอื่น ได้แก่นิติบุคคลที่มีบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะตั้งขึ้นมา เช่น

๒.๒.๑ องค์การรัฐวิสาหกิจ เป็นนิติบุคคลที่กฎหมายเฉพาะตั้งขึ้น โดยสังกัดกับกระทรวงต่าง ๆ แล้วแต่ว่าองค์การรัฐวิสาหกิจนั้นเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของกระทรวงใด ปัจจุบันมีองค์การรัฐวิสาหกิจมากมาย เช่น องค์การเชื้อเพลิง องค์การแก้ว การรถไฟแห่งประเทศไทย การประปานครหลวง เป็นต้น

ผู้มีอำนาจกระทำการแทนต้องพิจารณาจากกฎหมายที่ตั้งองค์การนั้น ๆ ตามที่ใช้กัน
อยู่ในปัจจุบันก็มี ผู้ว่าการ เช่น ผู้ว่าการการรถไฟแห่งประเทศไทย เป็นต้น

๒.๒.๒ นิติบุคคลตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ ใต้เกณฑ์สหกรณ์
จำกัด สหกรณ์ไม่จำกัด ชุมชนสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย

๒.๒.๓ พรรคการเมือง จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติพรรค
การเมือง

๒.๒.๔ สุเหร่าหรือมัสยิดอิสลาม เป็นนิติบุคคลตาม
พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๕๐ ให้มีการจัดตั้งมัสยิดอิสลามเป็นนิติบุคคล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๕๑/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า ตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม
พ.ศ. ๒๔๕๐ มาตรา ๕ ว่า "ในการดำเนินงานของคณะกรรมการมัสยิดให้เป็นไป
ตามเสียงข้างมากของคณะกรรมการมัสยิด" อีหม่ามและคณะกรรมการอื่น ซึ่งเป็นเสียง
ข้างมากของคณะกรรมการมัสยิดโจทก์เป็นผู้ดำเนินคดีนี้ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง และเห็น
ว่า นางจิต ไต่ยกที่พิพาทให้แก่โจทก์โดยมิได้ทำเป็นหนังสือ แล้วเก็บผลประโยชน์ใน
ที่พิพาทให้แก่โจทก์ตลอดมา โดยจำเลยซึ่งเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ร่วมมิได้คัดค้านการกระทำของ
นางจิต เมื่อนางจิตตาย ย่อมถือได้ว่า โจทก์เข้าถือสิทธิครอบครอง เป็นเจ้าของที่พิพาท
โดยนางหนับทายาทของนางจิตเป็นผู้ดูแลแทน เมื่อนางหนับงดเก็บผลประโยชน์ส่งให้โจทก์
โจทก์ก็เข้าเก็บทำเอง โดยจำเลยหรือบุคคลอื่นมิได้ขัดขวาง ถือว่าโจทก์ได้ครอบครองที่
พิพาทโดยสงบและเปิดเผยตลอดมาและได้ครอบครองเกินกว่า ๑๐ ปีแล้ว จึงได้กรรมสิทธิ์

คำพิพากษานี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการฟ้องคดี ผู้มีอำนาจทำการแทนก็ได้แก่
อีหม่ามและถ้ามีการตั้งผู้มีอำนาจทำการแทนเป็นคณะกรรมการ เช่นตามฎีกานี้ก็มีอำนาจ
ร่วมฟ้องกับอีหม่ามด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๑๑/๒๕๑๔ วินิจฉัยว่า มัสยิดซึ่งได้จดทะเบียนเป็นนิติ
บุคคลแล้วนั้น เมื่อกรรมการมัสยิดซึ่งกฎหมายบัญญัติให้มีหน้าที่จัดการทรัพย์สินของมัสยิดได้

ลงมติให้ดำเนินคดีกับจำเลยซึ่งอยู่ในที่ดินของมัสยิด เจ้าหน้าที่บริหารมัสยิดอันใดแก่อีหม่ามคอเต็บ และบิหลัน ก็ยอมดำเนินการแต่งตั้งนายความให้ฟ้องคดีในนามของมัสยิดใด

จากคำพิพากษาของศาลฎีกา ผู้ที่มีอำนาจทำการแทนมัสยิดก็ได้แก่เจ้าหน้าที่บริหารมัสยิด อันใดแก่อีหม่ามคอเต็บ และบิหลัน

๒.๒.๕ วัดบาคหลวงโรมันคอรอลิก ความพระราชบัญญัติ

ว่าด้วยลักษณะฐานะของวัดบาคหลวงโรมันคอรอลิกในกรุงสยามตามกฎหมาย ร.ศ. ๑๒๘ บัญญัติให้วัดดังกล่าวมีฐานะเป็นบริษัทอันหนึ่ง โดยมีบาคหลวงที่รักษาทำการเป็นผู้แทนของบริษัทซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาของบิสชอป ดา วิการ์โอ อาปอสตอลิก

004995

สรุป นิติบุคคลมี ๒ ประเภท คือ นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ และนิติบุคคลตามกฎหมาย เฉพาะที่ตั้งนิติบุคคลขึ้นมา เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลสมมติขึ้นตามกฎหมายมิใช่บุคคลธรรมดาจึงไม่สามารถจะดำเนินกิจการเองได้ต้องมีผู้ทำการแทนนิติบุคคลส่วนใครจะ เป็นผู้แทนบ้างนั้น ย่อมแตกต่างกันไปตามประเภทของนิติบุคคลนั้น ๆ ซึ่งมีบทบัญญัติเอาไว้โดยตรงตามกฎหมายว่า เป็นผู้ใด หรือยอมแล้วแต่ข้อบังคับตราสารจัดตั้งนิติบุคคลนั้น ๆ เช่น รัฐมนตรีเป็นผู้แทนของกระทรวง สำนักนายกรัฐมนตรีและทบวง อธิบดีเป็นผู้แทนของกรมที่ตนสังกัด เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด กรรมการเป็นผู้แทนของบริษัทจำกัด และผู้จัดการ เป็นผู้แทนของสมาคมหรือมูลนิธิ ทั้งนี้ เป็นต้น

๒.๓ อำนาจและหน้าที่จัดการนิติบุคคลของผู้แทนนิติบุคคล มีดังนี้

ก. ถ้ามีผู้จัดการหลายคนและมีได้มีข้อกำหนดไว้เป็นประการอื่นในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งหรือโดยกฎหมาย การตกลงในทางอำนาจกิจการของนิติบุคคลนั้นก็ให้เป็นไปตามเสียงข้างมากตามมาตรา ๙๗ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันเป็นหลักเบื้องต้นทั่วไป

ข. ผู้จัดการหรือผู้มีอำนาจหน้าที่เป็นผู้แทนนิติบุคคล จัดการทรัพย์สินและธุรกิจภายในขอบเขตวัตถุประสงค์และข้อบังคับของนิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๒๕

ค. ถ้ากิจการใดเกิดขึ้นระหว่างผลประโยชน์ของนิติบุคคลกับผู้จัดการ
ผู้จัดการไม่มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลหรือการนั้น ๆ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา ๘๐

ง. ถ้ามีข้อจำกัด หรือแก้ไขอำนาจผู้จัดการ ก็ต้องแจ้งให้บุคคลภายนอก
ทราบด้วย มิฉะนั้นจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตหาได้ไม่ ประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๕ เทียบได้กับอำนาจหน้าที่ของตัวแทนทั่ว ๆ ไป

จ. ผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลที่ทำกิจการไปตามหน้าที่ ถ้าหากเกิด
ความเสียหายแก่ผู้อื่นแล้ว ผู้จัดการหรือผู้แทนไม่ต้องรับผิดชอบเสียหายเป็นส่วนตัว นิติ
บุคคลจำต้องรับผิดชอบสินไหมทดแทนแก่ความเสียหายนั้น แต่ไม่ตัดสิทธิที่นิติบุคคลจะไล่เบี้ย
เอาจากผู้เป็นต้นเหตุทำให้เกิดความเสียหาย

ถ้าและความเสียหายแก่ผู้อื่นนั้น เกิดแต่การทำนอกเหนือของอำนาจอันมิได้อยู่
ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์แห่งนิติบุคคลแล้ว นิติบุคคลก็ไม่ต้องรับผิดชอบ แต่ทว่า
สมาชิกผู้จัดการหรือผู้แทนทั้งหลายที่ได้ออกเสียงลงมติ ผู้ที่ไต่ลงมือทำการต้องรับผิดชอบร่วมกัน
ในการใช้สินไหมทดแทนเป็นส่วนตัว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๘๖

นิติบุคคลต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในการกระทำของผู้จัดการ หรือผู้แทนของตน
เฉพาะถึงการทำภายในขอบเขตวัตถุประสงค์เท่านั้น แต่ถ้านิติบุคคลนั้นรับเอาผลประโยชน์
ในการทำนอกขอบเขตอำนาจหรือนอกวัตถุประสงค์ก็ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน กฎหมาย
จึงมิให้นิติบุคคลยกข้อต่อสู้อันนี้ต่อบุคคลภายนอก

อนึ่ง นิติบุคคลที่จดทะเบียนตามกฎหมายของต่างประเทศโดยถูกต้องนั้น ถึงแม้
จะไม่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายในประเทศไทยก็ตาม ถ้าประเทศที่จดทะเบียนนั้นมีสนธิสัญญา
กับประเทศไทย มีสิทธิดำเนินคดีเป็นโจทก์หรือจำเลยในศาลไทยได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่
๑๔๕๐/๒๔๕๕)

และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๒๔/๒๔๕๐ วินิจฉัยว่า รัฐแม่จะเป็นหน่วยงานใหญ่
ของประเทศ ก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นนิติบุคคล ดังนั้นรัฐบาลจึงเป็นคู่ความไม่ได้

๓. จากที่กล่าวมาแล้วผู้ที่จะฟ้องร้องคดีแพ่งได้ต้องเป็นบุคคลเท่านั้น แต่ก็มีข้อยกเว้นกรณีที่มีผู้เป็นคู่ความไม่จำเป็นจะต้องเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ดังนี้

ก. กองมรดก^๔ มิได้เป็นนิติบุคคลหรือบุคคล โดยปกติถูกฟ้องหรือฟ้องคดีไม่ได้ แต่ตามพระราชบัญญัติล้มละลายนั้น เจาหนี้อาจฟ้องกองมรดกเป็นคดีล้มละลายขอให้จัดการทรัพย์สินกองมรดกนั้นตามพระราชบัญญัติล้มละลายได้ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายพิเศษ และ

ตามประมวลรัษฎากร กองมรดกก็มีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้ ถ้าไม่เสียก็อาจถูกฟ้องคดีได้ และในกรณีที่เห็นว่าพนักงานประเมินภาษีประเมินไม่ถูกต้อง ก็มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ภาษีได้ เมื่ออุทธรณ์แล้วยังไม่เป็นที่พอใจก็ฟ้องกรมสรรพากรได้

ข. ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มีใช้นิติบุคคล^๕ ตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๕๖ ความหมายของห้างหุ้นส่วนสามัญเป็นไปตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนคณะบุคคลนั้นได้แก่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปเข้าร่วมกระทำกิจการด้วยกัน แต่ไม่มีลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วน กล่าวคือจะเป็นห้างหุ้นส่วนจะต้องเข้าองค์ประกอบมีบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป มีการตกลง มีการเข้ากันเพื่อกระทำกิจการ และกิจการนั้นเป็นกิจการร่วมกัน ดังนั้น คณะบุคคลที่มีได้เข้ากันเพื่อแบ่งกำไรกันอันขาดลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๕๖ บัญญัติให้ถือเป็นหน่วยเสียภาษี (

เสมือนหนึ่งว่าเป็นบุคคลธรรมดาคนเดียวโดยไม่มีการแบ่งแยก ถ้าเกิดกรณีไม่พอใจการประเมินภาษีของพนักงานประเมินภาษีก็อุทธรณ์ต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ภาษีได้ตามมาตรา ๓๐ แห่งประมวลรัษฎากร และถ้าไม่พอใจการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ก็นำคดีขึ้นสู่ศาลได้ เช่นเดียวกับกองมรดก

^๔ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๖, หน้า ๕๐๒ (อัครสำเนา).

^๕ วิทย์ ตันตยกุล, กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๑๕), หน้า ๕๔.

ค. ตำแหน่งที่กฎหมายรับรอง^๖ เป็นคู่ความได้เหมือนบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล กล่าวคือสามารถเป็นโจทก์หรือจำเลยได้ ตำแหน่งหน้าที่นี้ต้องมีบัญญัติของกฎหมายรับรองเอาไว้ เช่น

- (๑) พนักงานอัยการ จะไต่กล่าวต่อไปในบทที่ ๓
- (๒) ผู้ว่าราชการจังหวัด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๑-๓๕๐/๒๕๐๗ วินิจฉัยว่า ผู้ว่าราชการจังหวัด อาศัยอำนาจตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๔ มีคำสั่งให้รื้อถอนอาคารบ้านเรือนที่โคปลูก รุกล้ำที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นการปฏิบัติการไปตามอำนาจและหน้าที่ราชการ ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งจังหวัดอันเป็นนิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบ เพราะผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แทนของจังหวัดนั้น โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจังหวัดเป็นจำเลยได้

(๓) นายกเทศมนตรี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๔/๒๕๕๐ วินิจฉัยว่า คดีนี้โจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็น นายกเทศมนตรีในฐานะบุคคลธรรมดาให้รับผิดชอบในกิจการ เทศบาลเมืองที่จำเลยดำรง ตำแหน่งอยู่ จำเลยต่อสู้ว่า โจทก์ฟ้องจำเลยในตำแหน่งนายกเทศมนตรีไม่ได้ เพราะ ตำแหน่งนี้มีใช้นิติบุคคล และภานีของโจทก์เสียให้แก่เทศบาล จำเลยเป็นแต่เพียงตัวแทน และทั้งไม่ใช่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ประ เนิณานัน ปัญหาข้อนี้ศาลฎีกาว่าไม่ใช่ปัญหาเรื่องนิติบุคคล โจทก์ฟ้องจำเลยในฐานะบุคคลธรรมดาซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในกิจการ ของ เทศบาลเมือง หมายี่ข้อกฎหมายห้ามไว้แต่อย่างใดไม่ จำเลยจึงปลีกคนให้พ้นจากความรับผิด โดยนัยนี้หา สำเร็จผลไม่ โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้ผู้ครองตำแหน่งถูกฟ้อง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ถูกฟ้องได้จะ ปฏิเสธว่ามีใช้นิติบุคคลไม่ได้ ต้องรับผิด ทั้งนี้ในทางกลับกันนายกเทศมนตรีก็ย่อมเป็นโจทก์ ฟ้องได้

^๖ สุธรรม ภัทราคม, op.cit., หน้า ๑๓๖.

(๔) นายอำเภอ มีอำนาจเช่นเดียวกับผู้ว่าราชการจังหวัด เพียงแต่ทำหน้าที่ในอำเภอ

(๕) พนักงานสอบสวน ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดให้อำนาจฟ้องคดีได้ โดยตรงอีกทั้งมิได้เป็นนิติบุคคล เพียงแค่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๓ บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนสั่งปล่อยชั่วคราวได้ และในกรณีปล่อยชั่วคราวอาจมีประกันหรือมีหลักประกัน ถ้าผู้ประกันไม่สามารถจะนำตัวผู้ต้องหาที่ประกันตัวไปมาส่งพนักงานสอบสวนภายในกำหนด พนักงานสอบสวนต้องฟ้องคดีต่อนายประกันฐานผิดสัญญาประกันตัวต่อศาลได้ ซึ่งแตกต่างกับกรณีการประกันตัวชั้นศาล ถ้ามีการผิดสัญญาประกันศาลมีอำนาจบังคับสัญญาประกันได้ทันทีไม่ต้องฟ้อง เป็นคดีใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๗๓/๒๕๐๘ วินิจฉัยว่า พนักงานสอบสวนเป็นบุคคลธรรมดา โดยตำแหน่งหน้าที่ราชการอันกฎหมายกำหนดไว้ให้ทำสัญญาประกันได้ จึงมีอำนาจฟ้องขอให้บังคับตามสัญญาประกันได้

๘. ความสามารถของบุคคล (Capacity) ในระบบกฎหมาย

บัญญัติไว้ร่วมกับอำนาจฟ้อง ส่วนแบบประมวลกฎหมายเช่นประเทศไทย ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ บัญญัติไว้ต่างหากจากอำนาจฟ้องคดี

ความสามารถนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

ก. ความสามารถในการมีสิทธิ (capacity to have rights) เป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีสภาพเป็นบุคคลย่อมมีความสามารถในการมีสิทธิได้โดยหลัก เสรีภาพเสมอภาคตามกฎหมายกำหนดไว้ ความสามารถในการมีสิทธิชอบเขตกว้างมากทุกคนมีความสามารถในการมีสิทธิได้ทุกสิ่ง ยกเว้นแต่สิทธิที่มีนั้นเป็นสิทธิที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็จะต้องถูกจำกัดในการมีสิทธิประเภทนี้

ข. ความสามารถในการใช้สิทธิ (capacity to exercise rights) ความสามารถในการใช้สิทธินี้ถูกจำกัดด้วยกฎหมายหลายประการแตกต่างกับความสามารถ

ตามบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้ในปัจจุบันนี้ได้แบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีออกเป็น ๒ ประเภท คือ สิ้นส่วนตัว กับสิ้นสมรส ในการจัดการสิ้นส่วนตัวหญิงมีสามีก็มิอำนาจจัดการได้โดยอิสระมีความสามารถเต็มที่เช่นเดียวกับกฎหมายเก่า และสิ้นสมรสนั้นถ้ามิได้มีสัญญาก่อนสมรสกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คู่สมรสต้องจัดการร่วมกัน ถือว่าชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ดังนั้นหญิงมีสามีจึงมีความสามารถในการฟ้องจัดการสิ้นสมรสได้ เพื่อประโยชน์แก่คู่สมรสทั้งสองฝ่ายได้เทียบกับการฟ้องในเรื่องกรรมสิทธิ์รวม

ข้อจำกัดความสามารถตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

กฎหมายวิธีพิจารณาความนี้เป็นกฎหมายวิธีบัญญัติ กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการขึ้นตอนการฟ้องร้องคดี เมื่อเกิดมีเหตุที่จะต้องดำเนินการฟ้องร้องคดียังศาล และเพื่อให้การดำเนินกระบวนการคดีในศาลเป็นไปอย่างยุติธรรมอย่างแท้จริง ผู้ที่เป็นคู่ความในคดีควรมีความสามารถเต็มที่จะได้ไม่พลั้งพลาดพลาคทาแก่คู่ความอีกฝ่ายเพราะเหตุขาดความสามารถที่บริบูรณ์ ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้ผู้ที่จะเป็นคู่ความในศาลต้องมีความสามารถบริบูรณ์ ถ้าเป็นผู้ไร้ความสามารถจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้มีหน้าที่ให้ความยินยอมเสียก่อน เพื่อเป็นการถ่วงรอกจากผู้มีอำนาจให้ความยินยอมเสียชั้นหนึ่งก่อนว่าสมควรให้ผู้ไร้ความสามารถนั้นต่อสู้คดีด้วยตนเองในศาลหรือไม่ ถ้าผู้มีหน้าที่ให้ความยินยอมเห็นไม่สมควรให้ผู้ไร้ความสามารถดำเนินคดีด้วยตนเองในศาลก็อาจเข้ามาเป็นคู่ความแทนผู้ไร้ความสามารถได้ เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรมเข้ามาเป็นคู่ความแทนผู้เยาว์เสียเองในกรณีเห็นว่าผู้เยาว์ยังอายุน้อยมาก ไม้มีความสามารถพอที่จะดำเนินคดีในศาลได้ ถ้าหากให้ดำเนินคดีไปอาจแพ้คดีได้ง่าย แต่อย่างไรก็ตามหากปรากฏในชั้นดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความบกพร่องในเรื่องความสามารถ ศาลก็มีอำนาจสั่งให้แก้ไขความบกพร่องนั้นเสียได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๖ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๖ ได้บัญญัติไว้ว่า "ผู้ไร้ความสามารถหรือผู้ทำการแทนจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ใดต่อเมื่อ

ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยความสามารถและตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ การให้อนุญาตหรือยินยอมตามบทบัญญัติเช่นว่านั้น ให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวนความ

ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลมีอำนาจทำการสอบสวนในเรื่องความสามารถของผู้ขอหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และถ้าเป็นที่พอใจว่ามีครบพร้อมในเรื่องความสามารถ ศาลอาจมีคำสั่งกำหนดให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้น เสียให้บริบูรณ์ภายในกำหนดเวลาอันควรที่ศาลจะสั่ง

ถ้าศาลเห็นว่า เพื่อความยุติธรรมไม่ควรให้กระบวนการพิจารณาคำเนินเนินเข้าไป ศาลจะสั่งให้คู่ความฝ่ายที่บกพร่องในเรื่องความสามารถนั้นดำเนินคดีไปก่อนชั่วคราวก็ได้ แต่ห้ามมิให้ศาลพิพากษาในประเด็นแห่งคดีจนกว่าข้อบกพร่องนั้นได้แก้ไขโดยบริบูรณ์แล้ว

ถ้าผู้ไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้อนุญาตหรือให้ความยินยอมตามที่ต้องการ หรือตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้แก่ผู้ไร้ความสามารถ ถ้าไม่มีบุคคลอื่นใด ให้ศาลมีอำนาจตั้งพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองอื่นให้เป็นผู้แทนได้"

ตามความในวรรคแรกของมาตรา ๕๖ นี้ ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า ผู้ไร้ความสามารถอันได้แก่ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ และคนเสมือนไร้ความสามารถ บุคคล ๓ ประเภทนี้ไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลได้เอง ต้องมีผู้ให้ความยินยอมในการฟ้องคดี ผู้เยาว์ผู้มีหน้าที่ให้ความยินยอมก็ได้แก่ผู้แทนโดยชอบธรรม คนไร้ความสามารถได้แก่ผู้อนุบาล และคนเสมือนไร้ความสามารถ คือ ผู้พิทักษ์ จากนั้นผู้ทำการแทนอาจฟ้องคดีแทนผู้ไร้ความสามารถได้ด้วย กล่าวคือ ผู้แทนโดยชอบธรรมฟ้องคดีแทนผู้เยาว์ และผู้อนุบาลฟ้องคดีแทนคนไร้ความสามารถ ส่วนผู้พิทักษ์ ไม่สามารถฟ้องคดีแทนคนเสมือนไร้ความสามารถได้ จะทำได้เพียงแต่ให้ความยินยอมในการฟ้องคดีเท่านั้น ผู้ไร้ความสามารถหรือผู้กระทำการแทน จะดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ก็ต่อเมื่อปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ

พินิจว่าด้วยความสามารถ คือการให้ความยินยอมแก่ผู้ใดความสามารถในการฟ้องคดี หรือฟ้องคดีในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรม

ผู้แทนโดยชอบธรรมตามมาตรา ๑ (๑๓) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติไว้ว่า "ผู้แทนโดยชอบธรรม" หมายความว่า บุคคลซึ่งตามกฎหมายมีสิทธิที่จะทำการแทนบุคคลผู้ใดความสามารถหรือเป็นบุคคลที่จะต้องให้คำอนุญาต หรือให้ความยินยอมแก่ผู้ใดความสามารถในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้แทนโดยชอบธรรมจึงได้แก่ ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ ผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถ ผู้พิทักษ์ของคนเสมือนไร้ความสามารถ และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘ ซึ่งปัจจุบันถูกยกเลิกไปแล้ว บัญญัติให้สามีของหญิง เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของหญิง เฉพาะในสิ่งที่เกี่ยวกับสินบริกณฑ์ (ปัจจุบันหญิงมีสามีสิทธิ เทาเดียวกับชายผู้เป็นสามี ตามประมวลแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ ตอนที่ ๑๒๕ (ฉบับพิเศษ) หน้า ๔ วันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๕)

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๖ วรรคสอง เป็นกรณีที่พบความบกพร่องของคุณความในชั้นพิจารณาคดีก่อนมีคำพิพากษา โดยศาลเห็นสมควรเอง หรือเมื่อคุณความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ศาลมีอำนาจทำการสอบสวนในเรื่องความสามารถของผู้ขอหรือของคุณความอีกฝ่ายหนึ่งได้ คุณความฝ่ายที่ร้องขอนั้นสามารถร้องขอได้แม้กระทั่งขอให้ศาลสอบสวนความสามารถของตนเองที่ เป็นเช่นนี้ก็คงสืบเนื่องมาจาก เหตุผลที่ว่า การพิจารณาคดีความในชั้นศาลนั้นถือหลักความยุติธรรมเป็นใหญ่ ถ้าคุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหย่อนความสามารถการต่อสู้คดีก็จะเสียเปรียบ ผลของคดีออกมาก็จะไม่เป็นธรรม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง จึงบัญญัติเคร่งครัดในเรื่องความสามารถของคุณความโดยชั้นแรกในการยื่นคำฟ้องหรือคำร้องก็ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพินิจว่าด้วยความสามารถ ในกรณีที่ผู้ใดความสามารถยื่นฟ้องคดี ผู้ทำการแทนก็ต้องให้ความยินยอมหรืออนุญาตเป็นหนังสือยื่นต่อศาลรวมไว้ในสำนวนตามกล่าวมาแล้ว แต่กฎหมาย

ก็ยังบัญญัติคุ้มครองไว้ในชั้นคำเนิกระบวนพิจารณาหลังจากศาลรับฟ้องแล้ว ตามมาตรา ๕๖
วรรคสอง นี้ก็ เมื่อศาลสอบสวนเป็นที่พอใจว่ามีการบกพร่องในเรื่องความสามารถ ศาล
อาจมีคำสั่งให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นเสียให้บริบูรณ์ภายในเวลาอันสมควร และถ้าเพื่อความ
ยุติธรรมไม่ควรให้กระบวนพิจารณาคำเนิรเป็นซ้ำไปตามมาตรา ๕๖ วรรคสาม ศาลจะสั่ง
ให้ความฝ่ายที่บกพร่องในเรื่องความสามารถนั้นคำเนิรคดีไปชั่วคราวก่อนก็ได้ แต่อย่างไร
ก็ตามห้ามศาลพิพากษาในประเด็นแห่งคดีจนกว่าจะได้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นบริบูรณ์แล้ว หรือ
ถ้าผู้ใดความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ควยประการ
ใด ๆ ก็ตาม เช่น คดีกระส่วนตัวต้องเดินทางไปต่างประเทศ เป็นต้น ศาลมีอำนาจออก
คำสั่งให้อนุญาตหรือให้ความยินยอมตามที่ต้องการ หรือมีฉะนี้บังคับผู้แทนเฉพาะคดีให้แก่ผู้
ใดความสามารถ ถ้าไม่มีบุคคลอื่นใด ศาลมีอำนาจตั้งพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานฝ่าย
ปกครองอื่นให้เป็นผู้แทนได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติเรื่องผู้แทนเฉพาะคดี
ไว้ เช่นตามมาตรา ๑๕๕๖ เป็นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๐๘/๒๕๐๘ (ที่ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่า ผู้เยาว์ถูกละเมิด
ก็ยอมมีอำนาจฟ้องผู้ละเมิดได้แต่ก็ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา
๕๖ กล่าวคือ ให้ผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นผู้กระทำแทนหรือให้คำอนุญาตหรือให้ความยินยอม
แต่บิดาของผู้เยาว์ได้เสนอขอหาต่อศาลแทนผู้เยาว์โดยยังไม่โจทก์ทะเลเป็นสมรสกับมารดาของ
ผู้เยาว์ จึงไม่เป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้เยาว์ ไม่มีสิทธิกระทำแทนหรือให้ความ
ยินยอมได้ ในกรณีเช่นนี้เท่ากับว่าผู้เยาว์เสนอขอหาเอง เป็นการบกพร่องในเรื่องความ
สามารถเท่านั้น ไม่ใช่ไม่มีอำนาจฟ้อง เมื่อมีบิดาได้โจทก์ทะเลเป็นสมรสกับมารดาของผู้เยาว์
แล้ว ก็เป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายมีอำนาจกระทำการแทนหรือให้ความยินยอมในการ
เสนอขอหาต่อศาลได้ ความบกพร่องในเรื่องความสามารถนี้แก้ไขให้บริบูรณ์ได้ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕๖ เมื่อโจทก์ทะเลเป็นสมรสแล้วก็เป็นผู้แทนโดยชอบ
ธรรม เหตุบกพร่องในเรื่องความสามารถก็หมดไป ทำให้การฟ้องคดีแทนเด็กที่บกพร่อง
มาแต่ต้นเป็นอันบริบูรณ์

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่นี้ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าเป็นการบกพร่อง
ในเรื่องความสามารถเท่านั้นมิใช่ไม่มีอำนาจฟ้อง ถ้ามีการแก้ไขความบกพร่องนั้นแล้วก็
ทำให้ฟ้องนั้นบริบูรณ์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๖ แต่หากกรณี
เป็นเรื่องไม่มีอำนาจฟ้อง เช่น บิดาฟ้องคดีในนามของตนเอง โดยมีใ้ระบุว่าทำการใน
ฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ ต่อมาจะให้สั้ตยบั้้นคำฟ้องของตนว่าทำการแทน
ผู้เยาว์ เช่นนี้ก็ไม่ทำให้ฟ้องที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายกลายเป็นฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมายขึ้นมาได้

การฟ้องคดีแพ่งโดยผู้เยาว์ฟ้องในนามของตนเอง โดยผู้แทนโดยชอบธรรมอนุญาต
ทำได้แต่ในคดีอาญา ผู้แทนโดยชอบธรรมจะให้ความยินยอมให้ผู้เยาว์ฟ้องคดีเองไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๓/๒๕๑๓ ผู้เยาว์แม้จะได้รับความยินยอมจากบิดา
ก็ไม่สามารถเข้า เป็นโจทก์ฟ้องร้องคดีอาญาได้ ศาลชอบที่จะสั่งให้แก้ขอบฟ้องในเรื่อง
ความสามารถในการดำเนินคดีของคุณความเสียก่อน เว้นแต่กรณีที่ไม่จำเป็นเพราะไม่เกิด
ประโยชน์แก่อย่างใด

๔.๒ ความสามารถของนิติบุคคล นิติบุคคลมีความสามารถได้
เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา เพราะการที่จะตั้งนิติบุคคลขึ้นมาขึ้นนั้นต้องมีความมุ่งหมายว่าจะ
ตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์อะไร และต้องจดทะเบียนตามวัตถุประสงค์นั้น ๆ ต่อเจ้าพนักงาน
เมื่อจดทะเบียนตามวัตถุประสงค์แล้ว นิติบุคคลก็มีความสามารถเต็มที่ที่จะดำเนินกร ตาม
วัตถุประสงค์ โดยจะต้องดำเนินการในทางที่ถูกกฎหมายด้วย นิติบุคคลจะดำเนินการนอก
เหนือที่จดทะเบียนเอาไว้ไม่ได้ เช่น บริษัทแดงจำกัดตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ผลิตถุง
พลาสติกขาย บริษัทแดงจำกัดก็จะต้องปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้น และบริษัทแดงจำกัด
มีความสามารถเต็มที่ในการผลิตถุงพลาสติกขาย ขอเพียงแต่ปฏิบัติตามขอบเขตของกฎหมาย
เท่านั้น แต่ถ้าวบริษัทแดงจำกัดแทนที่จะผลิตถุงพลาสติก กลับไปทำการค้าขายอย่างอื่น
เช่นนี้ บริษัทแดงจำกัดย่อมทำไม่ได้ เพราะมีใ้ค้อยู่ในวัตถุประสงค์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๔๐/๒๕๑๖ วินิจฉัยว่า กรมไปรษณีย์โทร เลขไม่มีวัตถุประสงค์
ประสงค์ประกอบกรค้าร่นค้าขงกรมไปรษณีย์โทร เลขตั้งขึ้นตามคำแนะนำของคณะ รัฐมนตรี

เพื่อส่งเคราะห์ราชการในกรม อธิบดีตั้งประธานกรรมการและประธานกรรมการตั้ง ว.
เป็นผู้จัดการร้านค้า ว. ชื่อของเขื่อนมาขายในร้านค้านี้ กรมก็ไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินด้วย.